

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך כג, תשל"ב

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

מחיי המלים

לזכרו של י' קוטשר נייע

קיג. משקפת

ב'הצב'י' מפ"ב בכסליו תרנ"ז מתפרסם המאמר קדמת
המדעים. להלן קטעים ממאמר זה:

הגניע באמת סוף סוף לראות את הלבנה במרחק מתר
אחד? עוד פעם החלו לדבר על אדות זה וברצינות...
במעמד הנכחי של מלאכת כלי ההשקפה הדבר הזה הוא
כמעט מן הנמנעות. למען התקרב הרבה להכוכבים צריך
משקפת חזקה מאד, אך לכח המשקפת יש לעת עתה
גבול... והאדון גתם משיקגו יגע והוא אומר כי מצא דרך
לעשות משקפת מעט יתר גדולה, לא יתר משלשים מתר
בחצי הקטר! שלשים מתר, לא יתר ולא פחות...
ובסיומו של המאמר:

במשקפת הזאת ראה נראה את הלבנה במרחק שאפשר
באמת למששה ביד. אם ראה לא נראה עליה בני אדם -
אין זאת כי אם אינם שם.

קיד. כביש

ב'חברות לאתיים', תמונה מחיי האכרים באה"ק מאת
זאב יעקב בירושלם, ווארשא תרנ"ג, עמ' 5, נאמר:
ויעברו את פני הבתים האלה וילכו עוד, ויבאו עד פי
דרך ההולכת אל עי הכרם משמאל הַפְּבֶשׁ ושם נחלת
"שערים", העתידה למושב בני ישראל, ואחד מנדיבנו יבנה
שם בית מקלט גדול לזקני עניי ירושלם.

בהערה למלת הַפְּבֶשׁ נאמר:

Chausée דרך סלולה וכבושה מרוצפת באבנים ומרוממת.
עין בכל מקום המצאו במשנה ובתלמוד; ותרגם מסלה
פְּבִישׁ (תרגום יואל ב', ח') ויען כי מוצאו ארמי ולמען הבדילו
היטב אני מנקדו "פְּבִישׁ" ולא פְּבִישׁ העשוי להתחלף (בפְּבִישׁ?
- ר"ט).

ואמנם ביואל 'גבר במסלתו ילכו' תורגם ארמית 'גבר
בְּכַבְיִישָׁה אזלין'. כידוע נתקבלה דוקא הצורה הארמית,
פְּבִישׁ. מילון בן יהודה מביא מלת פְּבִישׁ ומציין שהיא מהודשת
ומנקדה: פְּבִישׁ.

קטו. פרובית

ב'הצבי' מי-ב שבט תרגיח מפרסם דוד יודילוביץ בסדרה
'בשדות השרון והשפלה' רשימה על הפרובית:

אבל פרח יותר קים, ויותר נאמן לנו הוא פרח הכרובית
המקֶשֶׁט, המיפה, היום ביפו את עין השרון והשפלה.
והשנה שנת ברכה רבה וזול גדול בכרובית לנו, כי גם
אחינו במושבותיהם המוסיפים משנה לשנה יותר ויותר להכין
לביתם גני-ירק קטנים, כבר מתעסקים גם בגדול כרובית.
נצב נצבת הכרובית בתלמיה בין יתר הירקות כמראה
איש עב כרס בלבוש אדרת שער רחבה. ובראשו כובע
פרוה גדול, בין מחנה ילדים, קלח הכרובית זקוף וישר,
ונושא עליו עלים רחבים, חזקים, אחד מלפף את השני,
השני את השלישי, והשלישי את הרביעי וכו'. ובלב העלים
האלה מתנוססת עטרה תפארה של פרחים בעלת בשר עב,
קבוצים וסבוכים, סמוכים ודבוקים איש ברעהו, ובעלת
בית-היודעת להכין מטעמים מהפרחים הנעימים האלה
כמשפט, היא היא מטעמת את שולחן ביתה בארוחה העולה
פעמים רבות בטעמה גם על הבשר, ולוא נתנה רשות לחלונים

(להלונים. - ר"ס) שאין להם עסק בתורת הזרעים, לענוד עטרות לצמחים, כי עתה הייתי קורא לה מלכת הירקות. לאחר מספר שבועות, בכ"ד אדר, מפרסם יודילביץ ב'הצבי' "תקונים אחדים ובאור המלות בלתי הרגילות שבאו במאמרי האחרונים", ובהם:

פרובית: בצר' chou-fleur ובאש' Blumenkohl ובשר' (בשרגון = ז'רגון. - ר"ס) כנכתה ובער' פרובית.

הערה: האדון יוסף הלוי¹. בן הרב מיפו, העיר אזני על השם כרובית שאני משתמש לכרוב הפרח ואומר שאינו נכון, ולפי דעתו שם הצמח הזה הוא: "תרובתור", שבכלאים פ"א משנה ג', אשר הרמב"ם מפרש שם "כרוב מדברי שקלחיו דקין". ובירושלמי "כרוב דקיק". ובהיות שאין אני בעל אותה המלה, אינני יכול לקבוע הלכה זו; ואבקש בזה מכבוד העורך לגלות לנו דעתו בדבר זה.

לא מצאתי את תגובת העורך בגיליונות הסמוכים, וגם במילון בן-יהודה, ערך פרובית, אין תשובה לטענה זו. נראה, שבן-יהודה קבע שם זה על סמך דמיונו לשם הערבי.

בילקוט הצמחים של ועד הלשון (תר"ץ) הובא הערך פרובית לפי ההגדרה הנ"ל. בהערה נאמר: שם מקובל בא"י. בערכי הילקוט פרוב דקיק ותרובתור מפנים המחברים את הקורא לערך פרובית.

1. באותה תקופה נהג עורך 'הצבי' לציין בדפוס שם פרטי באות רבתי בראשיתו.